

UDK: 37.036-053.5
Stručni rad
Primljeno: 28. ožujka 2011.

DAROVITOST I RAD S DAROVITIM UČENICIMA

KAKO TEORIJU PRENIJETI U PRAKSU

Dalibor Adžić, prof., viši savjetnik
Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb

Sažetak: Javni mediji donose priče o djeci izuzetnih/iznimnih sposobnosti i uz to ih nazvaju iznadprosječnima, izvanserijskima, genijalcima i sličnim atributima.

Takvi slučajevi previše su senzacionalistički predstavljani/eksponirani u javnosti, ali vrlo kratko jer mediji žedaju za novim.

Poniknemo li ispod površine takvih slučajeva, nameće nam se niz pitanja – kako se roditelji nose s takvom djecom, omogućuju li im napredak prema njihovim mogućnostima i sklonostima, što škola čini ne bi li prepoznali takvu djecu i uključila ih u odgojno-obrazovni proces, a da im ne bude dosadno ili zbog nekih razloga ne ispune očekivanja te na kraju, kako zakonodavac gleda na tu djecu jer, čini se, ne shvaća njihove prave mogućnosti, a uz to, ona su u manjem broju.

Složenost ove tematike donosi puno upitnika, ali dojam nije uvijek negativan, odnosno brojni su primjeri požrtvovnog rada naših prosvjetnih djelatnika s takvom djecom. U našem školskom sustavu treba što više individualizirati pristup obrazovanja učenika, kako za svu školsku djecu, tako i za darovitu. Valja prepoznati darovite kao pokretačku snagu našeg društva.

Mišljenja sam da takvoj djeci ne treba "elitistički" pristup, nego treba omogućiti i razvoj njihovih sklonosti uz puno uvažavanje osobnosti, tj. darovitoj djeci omogućiti cjelokupni osobni razvoj.

Ključne riječi: darovitost, daroviti učenici, prirodoslovlje, rad u skupini.

Uvod

Javni mediji, radio, televizija, internet donose priče o djeci koja imaju izuzetne sposobnosti i nazivaju ih iznadprosječnima, izvanserijskima, genijima, genijalcima i sličnim atributima. Vrlo su često takvi slučajevi senzacionalistički prikazani i previše eksponirani u javnosti, naravno, vrlo kratko jer mediji nažalost žedaju za novom senzacijom.

Ispod površine prikaza takvih slučajeva ostaje niz pitanja, npr. kako se roditelji nose s takvom svojom djecom, omogućuju li im odgovarajući napredak s obzirom na njihove sklonosti, što škola čini kako bi se takva djeca prepoznala i uključila u odgojno-obrazovni proces, a da nemaju osjećaj dosade ili da zbog nerazumijevanja i inercije jednostavno podbace te na kraju kako

zakonodavac gleda na takvu djecu jer ih je u pravilu mali postotak pa se u većini slučajeva ne shvaća pravi potencijal takve djece.

Pitanja je mnogo što samo dovodi do zaključka kolika je složenost ove tematike. Na sreću, dojam nije uvijek negativan, ima i te kako sjajnih primjera požrtvovnog rada naših prosvjetnih djelatnika s takvom djecom.

U svom petnaestgodišnjem radu u osnovnoj školi susretao sam se s vrlo darovitim djecom, a i s učenicom koja bi sigurno zaslužila mjesto na nekoj naslovnici časopisa biokemijske tematike, ali zbog njezine samozatajnosti te njezinih roditelja i učitelja, koji su bili usmjerivači i mentori, velikim koracima kroči u znanost dalje od očiju javne senzacije.

Što je darovitost i tko su i kakva su darovita djeca?

Darovitost nije pojam novijeg datuma jer se o njoj u području odgoja i obrazovanja govori i nekoliko stoljeća unatrag. Možemo spomenuti Jana Amosa Komenskog iz 17. stoljeća pa sve do nekih suvremenika, kao Georgea, Traversa, Tannenbauma, Mayera, Winaera, Termana, Kovačića, Čudinu Obradović i drugih.

"Najstarije i najrasprostranjenije shvaćanje darovitosti proizlazi iz psihometrijske definicije inteligencije. Iz opažanja da se ljudska sposobnost snalaženja u različitim tipovima problema raspoređuje prema zvonolikoj krivulji (najviše ima prosječno uspješnih, a podjednak broj ispodprosječnih i iznadprosječnih pojedinaca) proizašla je mogućnost mjerenja te sposobnosti-inteligencije. Razlike u sposobnosti moguće je mjeriti (brojem riješenih zadataka u testu) i izraziti kao kvocijent inteligencije (IQ-odnos mentalne i kronološke dobi)." (Lazarević, 2001.).

Prema Termanu darovitost je visoka opća intelektualna sposobnost (Winer, 2005.), a prema Tanennbaumu darovitost je produktivno kreativna sposobnost (Tanennbaum, 2004.).

Definiranje darovitosti (ovako letimično navedenih različitih autora) govori nam da su kriteriji koji se spominju različiti: intelekt, kreativnost i interakcija visoko razvijenih sposobnosti. Jedan je od kriterija kreativnost koja se i najčešće uočava po vanjskim znakovima (znatiželja, mašta, inteligencija) i može se poticati na različite načine u područjima za koja darovita djeca iskazuju interes. Pitanja koja se postavljaju ne bi trebala odražavati određene stereotipe, obrasce ponašanja i nametanje vlastitih ideja, nego pobuđivati hrabrost u zagovaranju vlastitih ideja i kritičko prosuđivanje.

Prema E. Winner darovita su djeca ona s trima netipičnim obilježjima: prijevremena razvijenost, inzistiranje da sviraju po svom i žaru za svladavanjem. To su ona djeca koja gaje istinsku motiviranost za područje u kojem su nadareni i pokazuju znakove prijevremene razvijenosti, a interes im je toliko jak da graniči s opsesivnim. (Winner, 2005.).

Prema Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika darovitost djeteta određuje se u definiciji "spojem triju osnovnih skupina, osobina: natprosječnih općih ili specifičnih sposobnosti, motivacije i visokog stupnja kreativnosti, a prema sposobnostima područja darovitosti su: opće intelektualne sposobnosti, stvaralačke (kreativne) sposobnosti, sposobnosti za pojedina umjetnička područja te psihomotorne sposobnosti." (NN broj 59/1990.).

Ako je kao kriterij darovitosti uzet isključivo kvocijent inteligencije, već spomenuti testovi inteligencije koriste se u utvrđivanju i glazbene darovitosti.

Darovita su djeca vrlo maštovita i kreativna te umno sazrijevaju brže od svojih vršnjaka. Puno više čitaju i pokazuju velik interes za specifična područja. Postavljaju puno pitanja, logički brže zaključuju, mogu analizirati, sintetizirati i stvarati samo sebi znane putove rješavanja složenih zadataka, a posjeduju i druge umjetničke, jezične, glumačke sposobnosti. Često razvijaju osjećaj za duhovno i prepoznaju taj osjećaj kod drugih. Zbog često neodgovarajućih nastavnih planova i programa te sadržaja koji se obrađuje i koji u njima izaziva dosadu i nezainteresiranost, mogu biti nepažljivi ili ometati druge učenike svojim aktivnostima, stoga ponekad pokazuju one osobine koje se od njih najmanje očekuju: otpor radu u grupi ili paru, površnost, neprihvatanje neuspjeha, a u razredu često nisu omiljeni pogotovo ako imaju naviku isticanja svoje intelektualne nadmoći.

Zbog negativnosti koje se pojavljuju tijekom nastavnog procesa svakako je vrlo važno detektirati takvu darovitu djecu, pristupiti im individualno s programima prilagođenim njihovim potrebama, a najprije osposobiti učitelje i stručne suradnike za rad s takvom djecom, ne zanemarujući pritom roditelje i širu društvenu zajednicu koja zbog neznanja i nerazumijevanja često stigmatizira i darovitu djecu i njihove obitelji. Uslijed svega navedenog, dolazi do oprečnih stavova i pristupa te se pojedini sudonici u nastavnom procesu nađu u «iskrivljenom ogledalu» zvanom zabluda i predrasude. Evo primjera:

Deset najčešćih zabluda o darovitosti

- sva su djeca darovita
- darovita djeca uspjeh će u životu bez obzira pružamo li im potporu ili ne
- darovita djeca vole školu i dobivaju dobre ocjene
- izdvojimo li darovitu djecu u posebnu skupinu, postat će snobovi
- darovita djeca dolaze uglavnom iz obrazovanijih i situiranijih obitelji
- darovita djeca nisu svjesna da su "drukčija" dok im to netko ne kaže
- darovitu djecu treba zaposliti, inače će postati lijena
- učitelji vole imati darovitu djecu u razredu
- darovita su djeca dobra u svemu što rade
- posebni programi za darovite su "elitni"

http://www.portalalfa.com/mambo/index.php?option=com_content&task=view&id=286&Itemid=183)

Sustav redovitog školovanja, odgojno obrazovnog procesa i djelovanja "skrojen" je za potrebe prosječnog djeteta - učenika. Darovita djeca uključena su u redovit sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj, a za svako takvo - nadareno - dijete trebao bi se izraditi individualni plan i program koji bi zajedno načinili učitelji i stručni suradnici škole koju pohađa to dijete. U zemljama Europske zajednice i Sjeverne Amerike odavno su shvatili važnost nastavnih programa koji se temelje na individualnom pristupu učeniku pa tako i individualnom pristupu nadarenim učenicima, stoga se takvi nastavni planovi i programi redovito provode za darovitu djecu predškolske i školske dobi. Programi se često razlikuju, ali imaju zajedničko ishodište, a to je individualnim pristupom dati najbolje i najprikladnije sadržaje iz školskog sustava na način koji odgovara potrebama djeteta-učenika.

Crljen i Polić naglašavaju važnost integracije predškolske i školske djece u redovit sustav, ali prema individualnom pristupu. Za posebno talentirane osmisliti i provoditi kraće dodatne programe koji će biti didaktički i metodički bogati i raznoliki, usmjereni višem stupnju mišljenja i zaključivanja, usmjereni kreativnosti i budućnosti. (Crljen i Polić, 2006.)

Kako poremećaje u ponašanju i težu socijalizaciju djece povezati s njihovom darovitošću?

U svakodnevnom radu s djecom u nižim razredima osnovne škole učitelji se susreću s djecom koja na prvi pogled imaju iste teškoće u vidu poremećaja u ponašanju ili teže socijalizacije. Slika naravno nije uvijek jednodimenzionalna, nego su uzroci različiti. Kako dijete koje se "dosaduje" i ometa tijekom nastavnog procesa, a često i ne nalazi prijatelje među svojim vršnjacima, prepoznati kao potencijalno darovito dijete koje svojim aktivnostima samo želi mogućnost zadovoljenja vlastitih potreba, zasigurno zahtjevnijih nego u opće populacije koja nastavu pohađa prema redovitim nastavnim planovima i programima. U kasnijem tekstu donosi se osobni prijedlog detektiranja darovitih učenika, organiziranja rada u skupini s darovitim učenicima i stvaranja svih preduvjeta za takav rad.

Darovita djeca kognitivnim razvojem premašuju drugu djecu iste kronološke dobi, stoga teško pronalaze prijatelje među vršnjacima. Uz to, darovito dijete koje nastavu sluša prema redovnom školskom programu vrlo brzo usvaja gradivo, koje mu djeluje u najmanju ruku dosadno, zbog čega postaje hiperaktivno, ometa tijekom nastave i skreće pozornost na sebe. Time zapravo pokazuje da želi surađivati, ali na sebi prilagođenoj razini. Najlakši način da se ublaži raskorak između njihovih intenzivnih potreba i školskog programa jest uvođenje dodatne literature za darovite učenike.

<http://www.centar-zdravlja.net/clanci/majka-i-dijete/1/159/darovito-dijete-kako-ga-razumjeti-i-odgajati/zbog-cega-dolazi-do-poremecaja-u-ponasanju-i-teze-socijalizacije-kod-darovite-djece/4/>)

Suradnja roditelja i nastavnika - da, ali kako?

Škola nije jedina okolina u kojoj dijete-učenik boravi, odrasta, stječe nova iskustva i uči, nego je samo dio tog okružja. Ostali sudionici u procesu su vjerske ustanove, sportska ili umjetnička udruženja i slično. Temeljnu i najvažniju ulogu, prema mom mišljenju, trebala bi imati i ima obitelj iz koje dijete dolazi i iz koje crpi osnove odgoja, morala, radnih i ostalih navika. Nakon svega navedenog, nameće se tema suradnje svih sudionika u odgojnom procesu, a napose suradnja učitelja i roditelja. Inače, suradnja škole i obitelji nije uvijek idilična i moguća zbog niza okolnosti koje ometaju suradnju: socijalna situacija, nesređeni obiteljski odnosi ili jednostavno indifirentnost jedne od strana koje bi trebale ostvariti suradnju u korist učenika čija bi dobrobit trebala biti svrhom takvoj suradnji. Svakako to vrijedi i za suradnju učitelja i roditelja darovitog učenika. Naglasak u takvoj suradnji treba biti na obostranoj informiranosti o darovitosti i potrebama darovitog djeteta kako bi se svaka daljnja suradnja usmjerila dobrobiti i napredovanju darovitog djeteta. Svaki rad s darovitim učenicima treba proći određenu evaluaciju koja će uključivati i roditelje darovite djece kako je i kasnije navedeno.

Suradnja je nužna i ključna za napredovanje nadarenog djeteta. Učitelji trebaju redovito kontaktirati s roditeljima djeteta, a po potrebi i sa školskim pedagogom i psihologom. Interakcija nas stručnih suradnika vrlo je važna jer dijete različito funkcionira individualno i u grupi, stoga je povratna informacija nastavnika, koji dijete prati u socijalnom okruženju, od velike koristi.

(<http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/985/>)

Prijedlozi za rad s darovitim učenicima (osobni osvrt)!

Redovit nastavni proces u našim školama uključuje svu djecu pa su tako i nadarena djeca u nj integrirana u redovitoj, dopunskoj, izbornoj, a rjeđe u mentorskoj nastavi. Učitelji bi u svakom godištu uz okvirni plan i program trebali imati jasno zacrtane ciljeve koje žele ostvariti tijekom školske godine. Detektiranjem darovitih učenika u redovitom odgojno-obrazovnom procesu, takav bi program u izrazito individualnome obliku trebalo načiniti za svakog darovitog. Tu veliku ulogu imaju učitelji razredne nastave jer su tijekom svojega rada mogli bolje upoznati svakog učenika, njegove sklonosti, mogućnosti pa tako i darovitost. Ipak je razredna nastava, moramo priznati, uvijek bila više orijentirana na učenika nego predmetna nastava, a i učitelj je imao više vremena posvetiti se učeniku od strogo predmetnog učitelje u predmetnoj nastavi. Suradnja razrednih učitelja i predmetnih nastavnika od velike je važnosti, a dogovor treba ići prema načinima na koji će se određeni sadržaji za darovite učenike planirano ostvariti unutarpredmetnim i međupredmetnim povezivanjem, integracijom sadržaja za koje daroviti učenici

pokazuju interes, projektima i sličnim. Mjesečno planiranje, u čijoj izradi sudjeluju svi učitelji škole (preporučuje se međupredmetna povezanost gdje god je moguća), daje velike mogućnosti za rad na projektima, na terenu i tematskim istraživanjima.

Sigurno će se najbolji rezultati u radu s darovitom djecom uočiti u mentorskoj nastavi gdje učitelj ima dovoljno vremena za učenika i njegove potrebe, a osim toga, i sam učenik moći će predložiti koji će sadržaji biti obrađeni. Ovakav način rada osobito pogoduje razvoju sposobnosti kod darovite djece jer vremenski nije ograničen školskim zvonim, nego može trajati u skladu s interesom i dubinom ulaska u određenu materiju. Učitelji trebaju surađivati u radu kako se interes ne bi pogrešno usmjerio. Najčešći su načini rada izvanučionična nastava i rad na projektima koji su također podložni tome da se rad na njima može produžiti i izvan redovitih 45 minuta, kao što je slučaj u klasičnoj školsko satnici. Dodatna nastava i izvannastavni sadržaji, organizirani prema sličnim načelima u radu s darovitom djecom, pokazali su se važnom poveznicom u cjelokupnom odgojno-obrazovnom radu s ovom populacijom djece.

Nekoliko proteklih godina u našim školama vraća se svijest da bi nastavni proces trebao biti usmjeren učeniku i njegovim potrebama pa se daje naglasak na neke, ne bih rekao nove, nego zapostavljene načine rada s djecom. Projekti, pokusi, demonstracije, rad na terenu, uključivanje vanjskih suradnika, roditelja, obitelji i šire društvene zajednice daju nebrojene mogućnosti u interdisciplinarnom radu na više područja i na više interesa odjednom, ali bez bojazni od prezasićenosti ili neuspjeha.

U integriranoj nastavi učenici mogu iskazati svoja znanja, vještine, spoznaje i sklonosti na istom sadržaju u više nastavnih predmeta i mogu rješavati određeni problem s gledišta svakog nastavnog predmeta uključenog u takav način rada. Tu dolaze do izražaja mogućnosti logičkog i kritičkog razmišljanja, zaključivanja i donošenja složenih zaključaka. Vrlo lijep primjer iz vlastite prakse, koji je potaknut upravo brigom za darovite učenike, a i sve ostale koji su bili zainteresirani za tu tematiku, jest primjer integrirane nastave o temi Voda - izvor života. U mjesečnom je planiranju bilo predviđeno obraditi temu vode u različitim nastavnim predmetima. Uključili su se svi, od hrvatskog jezika do vjeronauka, s posebnim naglaskom na to da nositelji aktivnosti budu darovita djeca iz određenog područja svog interesa, a učitelji mentori samo dobri putokazi. U šali smo znali reći: dobar vjetar u jedro. Sami učitelji bili su zapanjeni rezultatima rada literarnih, scenskih, glazbenih, likovnih, matematičkih i duhovnih (i svih ostalih), a interdisciplinarnim izlaganjima i zaključcima postidjeli bi se, vjerujem, i neki "odrasli".

Za rad s darovitim učenicima mogu se koristiti pripremljeni diferencirani zadatci u kojima će učenik sam odabrati način rješavanja i složenost u skladu sa svojim sklonostima i mogućnostima. Također se mogu pripremiti individualni zadatci za različita područja, a najčešće su to zadatci

problemskog tipa. Ovdje ističem primjer učiteljice mentorice nadarenog učenika iz matematike koja je odgovorila na hipotetsko pitanje svog kolege vjeroučitelja: Kakve veze ima matematika s vjeronaukom? Konstruirala je pitanje problemskog tipa koje se bavilo izračunom prosječne proporcije križa za razapinjanje u rimsko doba u odnosu na prosječno ljudsko tijelo u Isusovo vrijeme. Za laike bi taj višestruko složen zadatak bio nerješiv, ali je iznenađenje bilo još veće jer su zadatak riješili, uz darovitog učenika, još nekoliko učenika koji nisu do tada bili detektirani kao daroviti.

Učenici koji imaju likovnog ili glazbenog talenta mogu se pozabaviti kombinacijama različitih tehnika kako bi riješili određenu pred njih postavljenu problemsku situaciju. Integrirani su nastavni sadržaji hrvatskog jezika o temi biblijskog lika patnika - Joba - te je stvoren problemski zadatak: kako njegove osjećaje, opisane u književnom obliku, iskazati u različitim kombinacijama likovnog i glazbenog izričaja. Kombinacije mogu biti naoko nespojive, ali u konačnici izvrsne i vrlo poučne.

Učenica s izraženim talentom za glazbu dosađivala je učiteljici iz glazbene kulture, učitelju tjelesnog i vjeroučitelju koji vodi kulturno umjetničko društvo. Iako nije bila do sedmog razreda detektirana kao darovita (to potvrđuje tezu da je učiteljima teže identificirati starije darovite učenike, nego učenike mlađe dobi i da je potrebno dobro poznavati svakog svog učenika pojedinačno (George 2005.)), njezine su odlike uočene i u suradnji sa svim trima predmetnim učiteljima dobila je zadatak osmisliti koreografiju za nastup školskog KUD-a. Zadatak je bio višestruko složen jer je uključivao odabir plesača, glazbala, glazbenika, odjeće (narodne nošnje) te je zahtijevao i neke vještine i sposobnosti koje nisu bile izravno vezane uz glazbeni talent. Uz identificiranje darovitog djeteta u glazbi, ova je učenica svojim umijećem u rješavanju postavljenoga zadatka dokazala da "sve upućuje na činjenicu da oni pokazuju izuzetne sposobnosti u nekoliko područja, uključujući intelektualno, akademsko, kreativno, socijalno ili leadersko te psihomotoričko područje" (George, 2005.) te da je višestruko nadarena.

Prirodoslovlje

Škola treba omogućiti stjecanje i razvoj iskustva. Suvremena početna nastava prirodoslovlja zahtijeva da učenici upoznaju prirodoslovnu metodu i prirodoslovne postupke otkrivanja i dolaženja do znanstvenih spoznaja u prirodoslovlju, kako bi se osamostalili u spoznavanju svog okoliša. (De Zan, 1999.)

Nastavni predmet priroda i društvo zbog interdisciplinarnosti svojih sadržaja pruža djetetu cjelovitu spoznaju o svijetu koji ga okružuje. "Obrazovna važnost nastavnog predmeta prirode i društva sastoji se od stjecanja znanja o prirodi i društvu, razvitku učeničkih spoznajnih sposobnosti

(opažanja, mišljenja, pamćenja) ali i od rezultata, tj. primjene znanja u svakodnevnici." (De Zan, 2005., str.41.)

Promatrajući ljude (a i životinje) u njihovom prirodnom okruženju, istražujući, proučavajući i objašnjavajući, učenici brže i lakše stječu znanja koja su neusporedivo dugotrajnija od znanja koja dobivaju samo iz udžbenika i radnih bilježnica, a da ništa od toga nisu vidjeli, doživjeli i opipali. Upravo takva, spontana nastava uz mnogo razgovora, opisivanja, pričanja i prepričavanja postaje nastava koju učenici ne doživljavaju kao opterećenje, već ju prihvaćaju i provode zainteresirano i s radošću. (De Zan, 2005.; Borić, 2001.; Borić i Novoselić, 2001.)

Jedan od načina podrške potencijalno darovitoj djeci i smanjivanja poteškoća prilagodbe na školu jest rad u malim skupinama. (Koren, 1989.)

Manja skupina, u kojoj su djeca podjednakih interesa i sposobnosti, omogućuje stvaranje stimulativne okoline, rad se jednostavnije planira, ideje se slobodnije izmjenjuju pa i one "neobične".

Rad u skupini – primjer organiziranja rada tijekom školske godine

Rad u skupini nameće se kao logičan slijed rada s darovitim učenicima i takav rad donosi obilje uspjeha, pogotovo ako izlazi iz okvira uobičajene učionice i seli se u prirodno okruženje djece, bližu ili dalju okolinu i zavičaj. Uspjeh je očit unatoč detektiranim objektivnim poteškoćama koje pojedinci imaju u prilagođavanju školi.

U daljnjem tekstu predlaže se "scenarij" poticanja kreativnosti darovitih učenika u nekoliko koraka. Osim svrhe, ciljeva, identifikacije potencijalnih članova i predlaganja skupnog pristupa, naglasak se daje načinu rada u skupini (iako samo u kratkim natuknicama) te slijede kratke upute o sastavljanju skupine i kriteriju odabira članova, okupljanju i motiviranju oblikovane skupine darovitih učenika, predugovaranja pravila rada i obveza sudionika do pripremanja okoline za radionice u kojima će se odvijati dogovorene aktivnosti. Na kraju dolazi evaluacija s ciljem procjene postignutoga zadovoljstva svih sudionika; učenika – polaznika, učitelja – voditelja i roditelja.

1. Svrha

Svrha ovog plana jest poticanje osobnog rasta i razvijanje kreativnosti darovitih učenika nižih razreda osnovne škole.

2. Ciljevi

Cilj je doprinos socijalnom i emocionalnom sazrijevanju te prilagodba djeteta školskoj i izvanškolskoj sredini. Snalaženjem u konkretnim situacijama u okruženju, poticanjem kreativnog mišljenja i izražavanja, nastojat ćemo da

djeca što bolje razumiju različite pojave, svoje i tuđe reakcije, nauče se suradničkim odnosima s drugom djecom te na taj način razviju svoje ukupne vještine. To podrazumijeva traženje što boljeg načina rješavanja problema, spoznaja važnosti prilagodbe skupini i uvažavanja tuđeg mišljenja.

3. Identifikacija potencijalnih članova

Identifikaciju će provesti učiteljice razredne nastave u suradnji sa školskim psihologom. Učiteljice i roditelji, prema dobivenim uputama psihologa, ispunit će identifikacijski upitnik. (Čudina – Obradović, 1990.) Osobine učenika koje se procjenjuju su izrazita lakoća u savladavanju školskih zadataka, ali istodobno pokazivanje teškoća u socijalnoj prilagodbi ili na neki način ometanje nastavnog procesa. Nakon toga, psiholog će provesti klasične metode identifikacije potencijalno darovitih, propisane pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika. (1991.)

4. Skupni pristup

Ova skupina identificiranih darovitih učenika nižih razreda osnovne škole pripada u skupine za osobnu promjenu u užem smislu. To je vrsta skupine kojoj je u središtu promjena nefunkcionalnih ponašanja članova koja se u širem okruženju nazivaju antisocijalnima, devijantnima ili nepoželjnima (prema Ajduković, 1997., str. 65.).

Na prvom sastanku novoosnovane skupine djeci se objašnjavaju pravila rada i sve možebitne nejasnoće. Organiziraju se igre upoznavanja koje će omogućiti opuštanje članova skupine. Tijekom rada izmjenjivat će se interaktivne aktivnosti u kojima je dominantno kreativno izražavanje, mišljenje, izražavanje pokretom, kreativno rješavanje problema, poticanje misaonih procesa (Cvetković-Lay i Majurec-Sekulić, 1989.), aktivnost za razvoj socijalnih vještina djece; aktivnosti za razvoj boljih odnosa s drugima, učenje vještina rješavanja frustracija i konflikata, nenasilnog rješavanja sukoba. (Ajduković i Pećnik, 1994.) Na kraju je potrebno organizirati igre za rastanak. Njima je moguće stvoriti dobru atmosferu i omogućiti članovima skupine da se raziđu u dobrom raspoloženju, noseći sa sobom ugodne i dojmljive emocije. (Bunčić i sur., 1993.) Sve je to moguće izvesti u neposrednom okolišu škole, to jest izvan učionice i polučit će nebrojeno bolje rezultate.

5. Način rada skupine

Vrijeme i trajanje pojedinog susreta: prijedlog je jednom tjedno, u točno određenom terminu koji neće biti strogo vremenski ograničen, ali najviše do 90 minuta. Radionice bi se održavale nakon nastave.

Trajanje skupnog rada: 30 radionica tijekom školske godine.

Planiran broj članova: Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika (1991., članak 6.) određeno je da u skupini može biti najviše 5 učenika.

Način vođenja: Radionice će voditi učitelj educiran za specifičnosti nadarene djece, kao i za skupni rad, uz stalnu suradnju s psihologom i pedagogom škole. (Koren, 1989.)

Voditelj traži od djece suglasnost za vođenje skupine, što znači da usmjerava aktivnosti skupine, ali je u svemu ostalom ravnopravan član (aktivan član svih aktivnosti). Aktivnosti i sadržaje radionice po susretima potrebno je dugoročno planirati, ali ih tijekom rada prilagođavati potrebama i mogućnostima članova.

Teme radionica:

- Dječji pokusi koji oponašaju prirodne pojave
- Mojoj mašti nema kraja-izražavanje osjećaja pri promatranju prirodnih ljepota
- Zamisli-učini-igre za razvijanje ekološke svijesti
- Odgovor je svaki dan-jer brz jezik ja imam –poticanje i izražavanja pri dodiru različitih tekstura materijala u prirodi
- Igre za poticanje misaonih procesa- osjećati zatvorenih očiju
- Rad na projektu-osobnom i skupnom vezanom uz npr. vodu, drvo i slično
- Darovito dijete i okoliš – korelacija s drugim predmetima
- Igre s igračkama izrađenim od priručnog materijala skupljenog u prirodi

Osnovno načelo razvijanja darovitosti: "osiguranje širenja i produbljanja baze znanja, uz istodobno osiguranje elastične i kreativne upotrebe baze znanja, a u atmosferi sigurnosti, prihvaćenosti i osjećaja neprestanog osobnog napretka." (Čudina-Obradović, 1990.)

Otvorenost/zatvorenost grupe: S obzirom na to da su u skupini i pojedinci koji inače mogu imati (imaju) problema u prilagođavanju školi, potrebno je skupinu držati zatvorenom kako bi proces prilagođavanja u skupinu teкао nesmetano i kako bi im se taj proces što više olakšao. Isto tako, cijeli skupni rad predstavlja jednu cjelinu i nije moguće naknadno uključivanje drugih osoba u skupni rad (ali samo zbog objektivnih poteškoća).

Potrebna sredstva: bojice, olovke, škarice, ljepilo, materijali za modeliranje, papirnati materijali za pojedine aktivnosti, priručni materijali koji će biti skupljeni u prirodi (lišće, grančice, uzorci vode i slično) i ostali materijali.

6. Sastavljanje skupine i kriterij odabira članova

Homogena: Sva djeca u skupini su nadarena, približno iste dobi.

Heterogena: Djeca su heterogena po spolu i s obzirom na posebnosti koje pokazuju u nastavnom procesu i u odnosima s vršnjacima. Članovi su skupine i djeca koja nemaju teškoće u prilagodbi, kao potencijalni modeli ostalim članovima skupine.

7. Okupljanje i motiviranje

Skupina je dobrovoljna. Nakon identificiranja potencijalnih članova skupine i predstavljanja načina i sadržaja rada u skupini provođenjem skraćene interaktivne radionice, djeca sama odlučuju o tome žele li biti članovi skupine. Dobrovoljnost je neophodna za ostvarivanje postavljenih ciljeva, a za nedobrovoljne članove potrebno je, zbog dijagnosticiranih poteškoća, organizirati individualan rad i suradnju s roditeljima. (Slaviček, 2001.)

8. Predugovaranje

Članovi se upoznaju s čestinom, trajanjem i sadržajem radionica. S članovima se dogovaraju pravila rada u skupini. Djeca preuzimaju obavezu dolazanja na susrete i javljanje o spriječenosti, dogovaraju se o posljedicama kašnjenja. Pravila se zajedno s djecom vizualno predložuju na njima vidljivo mjesto.

Prije početka aktivnosti treba u skupini stvoriti ozračje pogodno za nastajanje velikog broja ideja. Pri tom treba djeci naročito naglasiti da nema glupih, pogrešnih i smiješnih odgovora i ideja.

9. Pripremanje okoline za radionice

S učiteljima razredne nastave, zainteresiranim predmetnim profesorima, psihologom, pedagogom, dogovoriti sastanak s ciljem objašnjenja svrhe radioničkog rada s darovitim učenicima. Nakon provođenja interaktivne radionice identificiraju se zainteresirani učitelji za suvoditeljstvo. Od učitelja se također traži pomoć pri podsjećanju djece na skupne susrete.

Nakon identifikacije potencijalnih članova skupine pozivaju se i roditelji na objašnjenje svrhe i ciljeva radioničkog rada i demonstrira im se skraćena interaktivna radionica. Nakon toga traži se pismena suglasnost roditelja za sudjelovanje djeteta u radionicama. (Ajduković, 1995.)

U samoj školi potrebno je organizirati prostor za rad skupine, iako će se većina planiranog odvijati izvan tog prostora, u neposrednom vanjskom okruženju. To bi trebao biti prostor veličine malo veće radne sobe, s rasporedom stolica u krug, ali i sa stolom na kojem djeca mogu raditi ako je rad na "terenu" potrebno završiti u učioničnom prostoru. (Bunčić i sur., 1993.) Prostor bi trebao biti ugodan i tih, a samim članovima skupine sugerirat će se da prostor mogu urediti nekim svojim detaljima.

10. Evaluacija

Kao izvori informacija o radu s potencijalno darovitom djecom najčešće su učenici-polaznici radionice, voditelji programa, učitelji i roditelji učenika. (Slaviček, 2001.)

Nakon svakog susreta kreativno se procjenjuje zadovoljstvo članova skupine i voditelja. Na kraju programa organizira se roditeljski sastanak s

ciljem prikupljanja podataka o zadovoljstvu roditelja programom i njegovim učincima.

Voditelj će unaprijed planirati praćenje učinaka. Kao oblik prije-poslije vrednovanja, učitelji će opet na kraju programa ispuniti dijelove identifikacijskog upitnika, prema uputama psihologa. Identificirana djeca koja nisu pristala sudjelovati u radioničkom radu poslužit će kao kontrolni uzorak. Kod procjene rada koristit će se i listom redovitosti dolaženja djece.

Voditelju i suvoditelju skupine potrebno je osigurati superviziju od strane stručnjaka u radu s nadarenom djecom. (Ajduković,1997.)

Koliko god naši učitelji imali volje baviti se darovitima, neće uvijek biti u stanju odgovoriti na sve izazove rada i područja zanimanja takve djece, stoga ih treba dodatno educirati u tom polju kako bi što bolje mogli odgovoriti izazovu koji pred njih dolazi s takvim djetetom. Smatram izuzetno važnom ulogu učitelja u takvom radu, ulogu naših vodećih stručnjaka u tom području edukacije učitelja, a onda i pravnoj regulativi koja s deklarativne prelazi na stvarnu potporu darovitosti.

Zaključak

Rad s učenicima naše škole treba počivati na individualnom pristupu za koji treba stvoriti sve preduvjete, kako za svu školsku djecu, tako i za darovitu djecu u odgojno-obrazovnom sustavu. Darovitu djecu valja prepoznati kao buduće pokretače našeg društva, pri čemu ne mislim da im treba neki «elitistički» pristup, nego im treba omogućiti razvoj njihovih sklonosti uz puno uvažavanje svačije osobnosti. Rad s darovitom djecom treba provoditi uvažavajući svu složenost odgojno-obrazovnog procesa. Jednom riječju, omogućiti im cjelokupan osobni razvoj.

Literatura:

1. Ajduković ,D.(1995) (Ur). *Programi psihosocijalne pomoći prognanoj i izbjegloj djeci*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć
2. Ajduković, M.(1997). *Grupni pristup psihosocijalnom radu*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć
3. Ajduković,M. i Pečnik, N.(1994) *Nenasilno rješavanje sukoba*. Zagreb: Alineja
4. Andrilović,V., Čudina-Obradović, M.(1996); *Psihologija učenja i nastave*, Zagreb: Školska knjiga
5. Bunčić, K., Ivković, Đ., Janković, J. i Penava, A. (1993). *Igrom do sebe*. Zagreb: Alineja
6. Cvetković-Lay, J. (1995). *Ja hoću i mogu više*. Zagreb: Alineja
7. Cvetković-Lay, J. i Majurec- Sekulić, A: (1998). *Darovito je što ću s njim?* Zagreb: Alineja

8. Čudina - Obradović, M. (1990). *Nadarenost razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb : Školska knjiga
9. De Zan, I., (1994). *Istraživačka nastava biologije*, Zagreb, Školske novine
10. De Zan, I., (1999). *Prirodoslovni postupci u početnoj nastavi prirodoslovlja*, Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu 1., 7.-19. str.
11. De Zan, I., (2001). *Metodika nastave prirode i društva*, Zagreb, Školska knjiga
12. Crljen, M. i Polić, R., (2006), *Briga za nadarenu djecu*, Metodički ogledi, 13 (2006) 1, str 137-140
13. George, D., (2005), *Obrazovanje darovitih*, Zagreb, Educa
14. Koren, I. (1996), *Neke karakteristike stavova učitelja o pojavi nadarenosti i nadarenim pojedincima*, Napredak, 137, str.16-27
15. Lazarević, N., (2001/02), *Darovitost*, (Filozofski fakultet u Rijeci),
16. Winner, E., (2005), *Darovita djeca, mitovi i stvarnost*, Buševac, Ostvarenje
17. Ministarstvo prosvjete i kulture. (1990). *Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika*. Narodne novine, 59.

TALENT AND WORK WITH TALENTED STUDENTS: HOW TO TRANSFER THEORY INTO PRACTICE

Summary: Public media bring stories about children of exceptional abilities. They call them children above average, extraordinary children, genius children etc. Such cases are to sensationally presented and exposed in public, but very shortly because media are searching for something new.

But if we seek under the surface of those cases, we have a lot of questions-how the parents handle those kids, do they enable them to progress with their abilities, what schools are doing to recognize those tipe of children, and include them in education process, and that they will not be bored and for some reason do not meet expectations.

Complexity of this subject brings a lot of questions, but impression is not always negative. There are many examples of devoted work of our educators with such children. In our school system should be more individualized approach to education of students, in order for all school children and for gifted.

It should be recognized as a gifted driving force in our society.

I believe that such children should not be elitisticly approached, but should allow the development of their preferences with full respect for their personality.

Key words: gifted, gifted students, science, work in a group.

BEGABUNG UND ARBEIT MIT BEGABTEN SCHÜLERN WIE LÄSST SICH THEORIE IN PRAXIS ANWENDEN

Zusammenfassung: Die öffentlichen Medien bringen häufig Geschichten über Kinder mit außerordentlichen/besonderen Fähigkeiten und bezeichnen sie dabei als überdurchschnittlich, außerordentlich, genial oder ähnlich.

Solche Fälle werden in der Öffentlichkeit allzu sensationistisch dargestellt und sind von kurzer Dauer, weil die Medien nach Neuem hungern.

Schauen wir unter die Oberfläche solcher Fälle, stellt sich eine Reihe von Fragen: Wie gehen Eltern mit solchen Kindern um? Ermöglichen sie den Kindern Fortschritt im Einklang mit ihren Möglichkeiten und Neigungen? Was tut die Schule um solche Kinder zu erkennen und sie in den Erziehungs- und Bildungsprozess einzugliedern, ohne bei diesen Kindern Langeweile entstehen zu lassen oder ohne dass sie aus bestimmten Gründen die Erwartungen nicht erfüllen? Und letztendlich wie sieht der Gesetzgeber diese Kinder? Ihre wahren Möglichkeiten scheinen nämlich unverstanden, und dazu sind diese Kinder eine Minderheit.

Die Komplexität dieser Thematik ist voller Fragezeichen, doch der Eindruck ist nicht immer negativ, bzw. es gibt zahlreiche Beispiele aufopferungsvoller Arbeit unserer Pädagogen mit solchen Kindern. In unserem Schulsystem sollte der Bildungsansatz so stark wie möglich individualisiert werden, für alle Schulkinder, und ebenso für die Begabten. Die Begabten gilt es als Bewegungskraft unserer Gesellschaft zu erkennen. Ich bin der Meinung, dass solchen Kindern keine „elitistische“ Herangehensweise von Nutzen ist, sondern sollte ihnen die Entwicklung ihrer Neigungen ermöglicht werden mit viel Einsicht für ihre Persönlichkeit, d.h. den begabten Kindern sollte man vollständige persönliche Entwicklung ermöglichen.

Schlüsselwörter: Begabung, begabte Schüler, Sachkundeunterricht, Gruppenarbeit.